

BINNENKRANT

Huis De Zalm, Zoutwerf 5
2800 Mechelen

BIJLAGE

ONS HEEM

oktober-november-december 2008

driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor: 2800 - Mechelen Mail
P 408944

Verantwoordelijke uitgever: Fons Dierickx, Grote Baan 193, 9310 Herdersem

INHOUDSTAFEL

Uitreiking Joachim Beuckelaer-eremerk 2008	2
Uitreiking Dr. Jozef Weyns-eremerk 2008	4
Heemkunde West-Vlaanderen vzw viert 50-jarig bestaan!	6
Auteursrecht	7
Chiro Retro. Chirojeugd Vlaanderen lanceert een erfgoededucatief pakket	10
Van Aanwinst tot Zaaltekst. Tips voor het beheer en ontsluiting van een collectie lokaal erfgoed	
Deel VI: Prettig, pittig ... prachtig. Over presentatietechnieken voor lokaal erfgoed	11
Maria door Vlaanderen gedragen. Oproep tot medewerking	19
Erfgoeddag 2009 Uit vriendschap!? Verslag werkwinkel 'Zet je activiteit in de kijker! Hoe bondig en boeiend communiceren?'	23
De Damvallei, een bloeiend verhaal	25
DNA project oud hertogdom Brabant	26

Uitreiking Joachim Beuckelaer-eremerk 2008

Reeds sinds het jaar 1966, ter gelegenheid van de viering van het 25-jarig bestaan van het toenmalige Verbond voor Heemkunde, wordt het Joachim Beuckelaer-eremerk jaarlijks toegekend aan een persoon die een groot gedeelte van zijn leven aan de Vlaamse gastronomie besteedde en aldus in belangrijke mate bijdraagt tot de heropleving van de alom geprezen Vlaamse kookkunst.

Het is trouwens naar de 16de-eeuwse Antwerpse schilder, Joachim Beuckelaer, gekend genreschilder van o.m. keukentaferelen en andere interieurs en stillevenen, dat deze hoogste onderscheiding wordt genoemd.

Het bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw is gelukkig bij de keuze van de laureaat –zoals ook voorheen steeds het geval is geweest- een beroep te kunnen doen op zijn gastronomisch consulent Jacques Collen, tevens voorzitter van het Centrum voor Culinair Erfgoed, waarvoor onze oprechte dank. Het is de intentie van onze vereniging, en wij zullen alles in het werk stellen daartoe, om de nauwe samenwerkingsverbanden met het Centrum in de toekomst te blijven bewaren en bevorderen.

Het eremerk bestaat uit een kalligrafisch verzorgde oorkonde, getekend door mevrouw Christine Cools-Mattheus uit Putte, en een vol zilveren braadroostertje, zoals afgebeeld op diverse 16de-eeuwse schilderijen, vervaardigd door de Duitse edelsmid Helmut Greif, thans opgevolgd door zijn zoon Thorwald.

En nu de laureaat. In zijn vergadering van 27 mei 2008 heeft de raad van bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw de heer Peter Nulens van “Lekker Limburgs” dit jaar als laureaat voor deze hoge onderscheiding aangeduid.

Deze eminente Limburger zet zich reeds meer dan twintig jaar met hart en ziel in voor de promotie, de instandhouding en de ontwikkeling van het Limburgse culinair patrimonium. Variatie met streekproducten en specialiteiten vind je er niet alleen bij de individuele producten of de geschenkpakketten, maar er is ook de mogelijkheid om daadwerkelijk te proeven van Limburg bij de aankoop. Het is zoals de laureaat het zelf uitdrukt “streekeigen met eigen streken”.

Als jonge gast en zoon van een bakker (hij is heden nog secretaris van de Limburgse Bakkersbond) hielp Peter Nulens al van in 1984 regelmatig in de nabijgelegen sto-

kerij Wissels, waar Mia Wissels hem de knepen van het vak leerde. Peter ontwierp in die tijd al een eigengemaakte citroenjenever. Regelmatig was Peter ook terug te vinden met de Producten Wissels op diverse verkoops- en promotiestanden. Hij was dan ook de geschikte persoon om als werkend vennoot (met een grote persoonlijke investering) op te treden in de CV Limburgse Specialiteiten en Delicatessen, die op 28 januari 1987 werd opgericht samen met 18 producenten en vijf mede-initiatiefnemers. De eerste Vlaamse organisatie voor streekproducten was geboren.

Aanvankelijk werd gewerkt met een parkeerwagen in de schaduw van 't Koetshuis te Bokrijk, maar een jaar later reeds werd de stap gezet naar een vaste stek te Hasselt, waar de streekproductenwinkel op vandaag nog is gevestigd. Op dit ogenblik zijn kwaliteit, service en een gedreven productenkennis nog steeds de troeven van Lekker Limburgs.

Dat de laureaat en zijn Lekker Limburgs meer zijn dan enkel maar verkooppunt en dat hij het hart op de juiste plaats heeft voor de promotie, de instandhouding en de ontwikkeling van het Limburgs culinair patrimonium, kan op tal van wijzen geïllustreerd worden. Een keuze uit het rijke palmares:

- Op zijn aanraden en initiatief werd het Gummarus bier in Bokrijk gelanceerd in 1997.
- Van bij het begin der “Dagen van de Limburgse Hoeve- en Streekproducten” in 1999, een initiatief van de provincie Limburg was Peter Nulens betrokken als mede-coördinator.
- In 2000 wist hij Erik Horrix, die in 1989 zaakvoerder was geworden van het Hasselts bier Dikkenek (ontstaan op initiatief van Steve Stevaert op receptuurbasis van J. Collen), te overtuigen om door te gaan met het laten produceren van het bier.
- Maar Peter zit ook niet verlegen voor een stunt. Zo organiseerde hij het feit dat Het Belang van Limburg in 2001 naar Parijs trok, naar aanleiding van de eerste Belgische halve finale in Roland Garros, met 100 Limburgse vlaaien die daar werden verdeeld onder de toeschouwers. Dit om Kim Clijsters te ondersteunen door haar een thuisgevoel te geven...

- Of in Lissabon, toen het komend Wereldkampioenschap Fietsen te Zolder 2002 aan meer dan 300 journalisten werd voorgesteld tijdens het WK 2001 aldaar. Op initiatief van gedeputeerde van toerisme Sleypen zorgde Peter ervoor dat de aanwezige journalisten een stuk Limburgse vlaai kregen met daarin een fietssleutel. In oktober 2002 tijdens het kampioenschap konden ze testen of die sleutel op één van de geschenkfietzen - waarde meer dan 2.500 euro per stuk – paste.

- Toen de federale regering het 10-jarige koningschap van Z.M. Koning Albert II vierde met een groot volksfeest op 20 en 21 juli 2003, was Peter Nulens de coördinator van de receptie met streekproducten.

- Het Maaslands knapkoekrecept “Van Wyck” dat teruggaat tot de beginjaren van de 20ste eeuw, wordt bewaakt door Peter Nulens van Lekker Limburgs, ... Hij is zelfs licentiehouder maar laat ze, traditiegetrouw, bakken bij de Brood- en Banketbakkerij Vandenbosch te Dilsen-Stokkem.

- Voor de Hasseltse Jeneverfeesten van 2004 putte Peter Nulens nog eens in zijn likeurverleden en liet hij een zelf ontworpen speculaasjenever vervaardigen.

- Peter Nulens is tevens de verantwoordelijke link naar Vlaanderen voor wat de aanbreg betreft van streekproducten van het prestigieus winkelcomplex Mosa Gusta, dat eind 2007 te Maastricht werd opengesteld in het winkelcomplex Mosa Forum.

- Lekker Limburgs stond ook de streekproducten winkel ‘A Taste of Limburg’ bij, een proefproject met commerciële relevantie, dat liep tijdens de eindejaarsperiode 2007-2008 in Maasmechelen Village outlet shopping op initiatief van de Provincie Limburg.

- Peter Nulens is ook “regionaal begeleider” voor de aanbreg en dossiersamenstelling van streekproducten voor het VLAM-label “Traditioneel Streekproduct” sedert 2004, toen dit project opstartte.

Kortom, redenen te over om aan Peter Nulens het Joachim Beuckelaer-eremerk 2008 toe te kennen.

Om al deze redenen heeft de raad van bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw dan ook beslist: *“overwegende dat de voorvechters van de Vlaamse gastronomie, die een groot gedeelte van hun leven besteedden aan het hooghouden van deze traditie als een sieraad van eigen aard en cultuur dienen te worden geëerd, ingesteld het Joachim Beuckelaer-eremerk, genoemd naar de 16de eeuwse Antwerpse schilder die als de meester van vrucht en vlees, van keuken en koken wordt beschouwd.*

Dit eremerk, voorbehouden aan diegene die de Vlaamse gastronomie op bijzondere wijze doet kennen, waarden of haar beoefent, wordt door Heemkunde Vlaanderen voor het jaar 2008 toegekend aan Peter Nulens, niet alleen als waardering voor alle acties die hij met “lekker Limburgs” ondernam, maar vooral voor het promoten van de Limburgse streekgerechten, waarbij hij de oorspronkelijke doelstellingen van het coöperatief vennootschap “Limburgse Specialiteiten en Delicatessen” door zijn gedrevenheid en het nemen van belangeloos initiatief, vele malen overtrof.

Aldus gedaan op de Heemdag te Genk, op de 4de dag van de zaai- of wijnmaand 2008”.

Het bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw hoopt van harte dat deze onderscheiding vooral een stimulans moge wezen niet alleen voor de laureaat doch voor eenieder die zich inzet voor het onderzoek naar en het bewaren van allerlei oude gerechten en gebruiken er rond in Vlaanderen.

Wij overhandigen dan ook nu graag in uw aller naam en aanwezigheid deze oorkonde en dit prachtige sieraad aan de heer Peter Nulens. Wij wensen hem nogmaals van harte proficiat en alle heil voor de verdere toekomst.

Fons Dierickx

Uitreiking Dr. Jozef Weyns-eremerk 2008

Traditioneel wordt deze heemdag besloten met de uitreiking van een tweede onderscheiding, met name het Dr. Jozef Weyns-eremerk. Na het overlijden van voormalig verbondsvoorzitter Dr. Jozef Weyns in 1974, tevens conservator en grote promotor van het Openluchtmuseum van Bokrijk, werd te zijner ere en naar aanleiding van de tiende verjaardag van dit overlijden, een eremerk in het leven geroepen dat als bedoeling heeft verdienstelijke onderzoekers op het vlak van de heemkunde in Vlaanderen te lauweren. Trouwens een paar maand geleden verscheen op initiatief van de provincie Antwerpen een studie over het leven en werk van deze eminente heemkundige onder de titel “Achter de traditie – Op zoek naar een levend verleden”.

De prestaties die men op het vlak van heemkundig onderzoek heeft verricht, alsook de bijdrage die men heeft geleverd tot verspreiding van de heemkundige gedachte zowel op lokaal als op bovenlokaal vlak, zijn bij de keuze van deze laureaat van doorslaggevend belang.

En in dit profiel past de laureaat voor dit jaar uitstekend. Op voorstel van de provinciale koepel Heemkunde Limburg vzw heeft de raad van bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw in zijn vergadering van 27 mei 2008 unaniem besloten het Dr. Jozef Weyns-eremerk voor dit jaar toe te kennen aan niemand minder dan E.H. Giel Hendriks. En als ik me niet vergis is dit nu een complete verrassing voor de laureaat ... Het is ons dan ook een bijzondere eer en genoegen vandaag in uw aller naam en als orgelpunt van deze heemdag deze hoogste onderscheiding op het vlak van de heemkunde hier in zijn eigen provincie aan deze wakkere Limburger te kunnen uitreiken.

E.H. Giel Hendriks is geboren en getogen op de schrale Kempense zandgrond van Overpelt, waar hij sinds zijn pensioen terug woont. Tijdens zijn actieve loopbaan als priester-leraar verbleef hij hoofdzakelijk op het Sint-Pauluscollege te Houthalen.

Giel had als kind al snel heel veel interesse voor geschiedenis. Toen hij als priester-leraar het vak geschiedenis mocht geven, was hij dan ook de koning te rijk. Hij gaf dit vak zó ontzettend graag dat hij tijdens de grote vakantie die volgde op het eerste jaar dat hij les gaf, vlijtig een volledige cursus geschiedenis uittikte. Het daaropvolgende schooljaar mocht hij echter geen geschiedenis meer geven ... Meer nog, hij heeft het vak nooit meer gegeven.

Van september 1963 tot mei 1990 was hij priester-leraar aan het Sint-Pauluscollege te Houthalen waar hij de studenten Latijn en Grieks onderwees. Hij had de naam en de faam de volledige “Gerebaert” (ingewijden weten dat het hier gaat over de standaard Latijnse spraakkunst van toen) uit het hoofd te kennen. Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat Giel heel vaak Latijnse teksten voor heem- en geschiedkundigen, die niet zo beslagen waren in de taal van Caesar, heeft vertaald (en nog steeds vertaalt).

Giel is secretaris van Heemkunde Limburg vzw geworden op 1 mei 1982, het ogenblik dat de vereniging een vzw werd. Hij bleef deze taak uitoefenen tot 20 februari 2006. Hij heeft dus net niet zijn zilveren jubileum gehaald. Maar daar treurt Giel niet om, want hij is een erg bescheiden persoonlijkheid. Hij zei nogal eens van zichzelf dat hij “enkel maar de provinciale postzegelplakker was”. Maar niets was minder waar. Als secretaris heeft hij tientallen verslagen gemaakt: van bestuursvergaderingen, van gouddagen en van lente- en herfstvergaderingen. Zijn administratie was af. Hij kende als geen andere alle procedures die met de vergaderingen en de gouddagen te maken hadden. Giel was een zuinige secretaris. Het onbedrukte gedeelte van ieder kwartootje of A4'tje dat voor de uitnodiging werd gebruikt, recycleerde hij.

Giel was ook steeds de vaste waarde en constante in het bestuur van de provinciale koepel Limburg. Zelden heeft hij een vergadering of een activiteit gemist en indien dat toch het geval was, kwam dat vaak omdat hij een mis moest gaan lezen. Hij heeft probleemloos gediend onder alle voorzitters. Hij vertegenwoordigde ook zeer vaak Heemkunde Limburg vzw op allerlei activiteiten van de kringen: vieringen, tentoonstellingen, voorstellingen van publicaties, en som maar op ... Hij wist dus heel goed wat er leefde bij de heemkringen en historische verenigingen en signaleerde vaak goede voorbeelden – maar uiteraard ook probleemgevallen – aan het bestuur. Zijn piepkleine agenda was steeds goed gevuld. Op congressen van de Limburgse Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen, van het Centrum voor Studie van Land en Volk van de Kempen, van de Limburgse Vereniging voor Dialect- en Naamkunde was hij zeer vaak de ambassadeur van Heemkunde Limburg vzw. Naast de voorzitter is Giel dan ook veruit de meest bekende figuur van Heemkunde Limburg vzw.

Giel was en is ook actief bij verschillende heemkringen. Zeer vaak kan je hem vinden in het archief van de heemkring van zijn eigen dorp: het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde van Overpelt. Hij is er al bijna dertig jaar lid van het bestuur. Ook op de vergaderingen en bijeenkomsten van de kringen van Houthalen en Opplabbeek is Giel een graag geziene gast. Steeds weet hij op de hem eigen bescheiden manier een stempel te drukken op de werking van die verenigingen.

Hij publiceerde ook talrijke artikels in het tijdschrift van Heemkunde Limburg vzw, in het contactblad van de kring van Overpelt en in vele tijdschriften van andere Limburgse heemkringen. Zijn interesse gaat vooral uit naar de geschiedenis van de Bokkenrijders (in Overpelt was drossaard Clerx een roemruchte bestrijder van de Bokkenrijders), naar stamboomonderzoek (Giel was jarenlang actief in VVF Limburg) en naar alles wat met het rijke roomse leven te maken heeft (kloosterorden, heiligen, de katholieke genootschappen, de eredienst, processies ...). Vaak geeft hij tips en adviezen aan auteurs die met één of andere heemkundige publicatie bezig zijn.

Als we daar nu nog aan toevoegen dat E.H. Giel Hendriks ook nog gedurende enkele jaren heeft deel uitgemaakt van de algemene vergadering van Heemkunde Vlaanderen vzw, dan is de veelzijdigheid van deze eminente priester, leraar en heemkundige meer dan duidelijk en zal elkeen moeten erkennen dat de laureaat van het Dr. Jozef Weyns-eremerk voor dit jaar heel terecht werd genomineerd.

Door het toekennen van deze hoogste onderscheiding op het vlak van de heemkunde aan E.H. Giel Hendriks wil Heemkunde Vlaanderen vzw tevens openbaar hulde brengen aan alle vrijwilligers die zich in de erfgoedsector, in grotere of in mindere mate, verdienstelijk maken.

Het eremerk bestaat uit een kalligrafisch verzorgde oorkonde, eveneens getekend door mevrouw Christine Cools-Mattheus uit Putte, en een kunstwerk voor deze gelegenheid speciaal ontworpen door Etienne De Vis, een kunstenaar uit Smeerebbe-Vloerzegem bij Geraardsbergen, die samen met zijn zoon Tim actief is binnen de kunstgroep Gard'Plastiq. Het nieuwe kunstwerk heeft de vorm van een schrijn. Dat heeft niet alleen te maken met de fascinatie die dr. Weyns had voor devotieschrijntjes en waarvan hij een heel mooie verzameling bezat, maar

eveneens met de krachten die deze ontwapenende objecten uitstralen. De grote stalen drager heeft de vorm van een H, de H van Heemkunde, onderaan open, bovenaan gesloten. De zijwanden zijn geperforeerd met de kaartvlek Vlaanderen. Kobaltblauw duivenmelkersglas creëert een mysterieuze sfeer. In de open kant zit glas gevat met een tincoating. Binnenin zit het hart-spiraalmotief uit bandijzer geplooid, bijna symmetrisch en gebonden met ijzerbinddraad. In het hart zit een rode roos gevat (door middel van was) als symbool van de niet aflatende liefde, passie en toewijding van de betrokkenen voor de heemkunde. Dr. Jozef Weyns selecteerde als logo voor zijn Verbond voor Heemkunde het hart en de twee spiralen. Het hart staat voor moeder aarde, de grote moeder als teken van liefde, vruchtbaarheid en leven. De spiraal of het slangmotief, het meest voorkomende symbool in de prehistorie, draagt het vruchtbaarheidsaspect in zich. De slang vervelt en wordt hierdoor als het ware opnieuw geboren. Ook die symbolen vindt men in het kunstwerk terug.

Dit is ook de boodschap die de laureaat reeds zijn hele leven lang probeert over te brengen naar ieder die met heemkunde is begaan.

De raad van bestuur van Heemkunde Vlaanderen vzw heeft dan ook *“overwegende dat de nagedachtenis van wijlen Dr. Jozef Weyns, pionier van de heemkunde in Vlaanderen, in ere moet worden gehouden, het Dr. Jozef Weyns-eremerk ingesteld om de personen te bekronen die zich op het vlak van de heemkunde in de zin van Dr. Jozef Weyns met een open geest bijzonder hebben onderscheiden, en heeft besloten om het eremerk 2008 toe te kennen aan E.H. Giel Hendriks, als blijk van waardering voor zijn heemkundig werk, zijn onverdroten inzet en totale toewijding ter bevordering van de heemkunde, en dit zowel op lokaal als op provinciaal vlak. Gegeven te Genk op de 51st Heemdag van Heemkunde Vlaanderen op zaterdag 4 oktober 2008”*.

Uit naam van de raad van bestuur overhandigen wij dan ook graag in uw aller aanwezigheid, dames en heren, deze oorkonde en dit prachtig kunstwerk aan E. H. Giel Hendriks. Wij wensen de laureaat nogmaals van harte proficiat en alle heil voor de verdere toekomst.

Fons Dierickx

Heemkunde West-Vlaanderen vzw viert 50-jarig bestaan!

De provinciale koepel voor heemkunde van West-Vlaanderen, Heemkunde West-Vlaanderen vzw, vierde op 11 oktober 2008 in de abdij van Male te Brugge haar 50-jarig bestaan. De publicatie *50 jaar heemkunde (in West-Vlaanderen)*, eindredactie Jean-Marie Lermyte, werd er voorgesteld. Van deze dag werd volgend lyrisch verslag opgemaakt.

Vijftig jaar van leven
 Vijftig jaar van dienstbaarheid geven,
 Zoveel uren, zoveel dagen,
 Zoveel activiteiten wagen!
 Een cursus, een heemdag,
 Toch nodig als je de opkomst zag.
 Een uitgave van een boek met vele bladzijden,
 Maar een kleine oplage doet ons geldpijn lijden!
 Duwen aan de heemkringen,
 Voor alles staan te springen,
 Maar 't bestuur is een vriendengroep, echt waar,
 Dat maakt alles veel lichter, 't is zonneklaar!
 We leerden zoveel mensen kennen,
 Ons aan zoveel toestanden gewennen,
 Bezoeken zelfs aan zalen onder de grond,
 Of aan een gouden kapel terstond.
 Musea van vlas, kant, hop of vis,
 Musea van schoenen en borstels niet mis,
 Musea groot, musea klein
 West-Vlaanderen is een museale goudmijn!
 We luisterden naar professoren, geleerde heren,
 Zo konden wij over vele zaken iets bijleren.
 In Sprokkelingen nuttige bijdragen
 We kunnen dus helemaal niet klagen.

En vandaag dan het grote feest
 Geschoeid op heemkundige leest.
 Eerst een mis vol zwier en vuur,
 Dan de voorzitter met zijn woordkuur

Hij mist wel eens in de vrouwen,
 Maar op hem kun je betrouwen!
 De ondervoorzitter had het over een prof met speciale kop,
 Toen professor Van Eenoo in galop:
 Hij schetste de geschiedenis van het verbond,
 Zag dat alles was gezond,
 Zoveel boeken, zoveel activiteiten,
 In goede of minder goede tijden.
 Dan volgde een receptie in open lucht,
 En 't was goed, 't was geen 'bucht'
 Nu zitten we aan tafel,
 En we houden onze wafel
 Een Noordzeebordje op een bedje van prei,
 En met die kardinaalsaus, lekker wij!

Algemeen voorzitter Fons Dierickx voerde nu het woord,
 't Was een ruggesteun, 't heeft ons bekoord!
 Erfgoed is nu de grote naam,
 Erfgoed doen we met zijn allen saam,
 Enkele bestuursleden kregen de verbondsspeld
 Als je zoveel jaren hebt geteld.

Nu een filet gegrild met verse groenten uit de tuin,
 Met bearnaise- of pepersaus, het verdient een pluim!
 Heb je het gesmaakt, 't is uit de volle grond
 Bemest met verse kippestr...
 Nu nog geflambeerde flensjes met vanilleijs
 En warme chocolade hm... 't Verdient een prijs!

Zo kwam een einde aan deze mooie dag,
 't Is algoed geweest als ik zeggen mag!

Verslag in sneldicht
 door Marcel Denduyver

Auteursrecht

Je organiseert een tentoonstelling, publiceert een historisch werk of zet misschien wel een eigen beeldbank op? Of je wil de website van je vereniging opfleuren met enkele leuke foto's die je op het Internet vond? Zowat alle heemkundige kringen worden bij hun activiteiten geregeld geconfronteerd met vragen over het auteursrecht. Vaak is het voor de heemkring niet helemaal duidelijk hoe ze op een goede manier kunnen omgaan met kwesties van 'copyright'. In deze bijdrage gaan we wat dieper in op de mogelijkheden en beperkingen van het auteursrecht voor heemkringen, met bijzondere aandacht voor het gebruik van foto's en ander illustratiemateriaal.

Het auteursrecht vormt eigenlijk een tak van de intellectuele eigendom. Het beschermt de auteurs van creatieve werken van allerlei aard. De auteursrechten voor muziek, films, foto's, tekeningen, boeken... worden in België geregeld door de wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten. We komen allemaal in aanraking met deze regelgeving, zelfs in ons dagelijks leven, bijvoorbeeld wanneer we naar de radio luisteren, televisie kijken, surfen op internet, de krant lezen, naar de bioscoop gaan, een artikel uit een tijdschrift kopiëren of onze favoriete CD kopiëren...

Twee tendensen die elkaar beïnvloeden, en die de overheden ertoe dwingen de evolutie van de reglementering op dit gebied van nabij te volgen, moeten daarbij onderstrept worden. Enerzijds kent de technologie met betrekking tot de ontwikkeling en uitbating van werken een snelle evolutie. De ontwikkeling van het internet en van nieuwe dragers zoals CD's en DVD's, zijn slechts enkele

voorbeelden. Anderzijds is de Europese Unie sinds het begin van de jaren negentig begonnen met een progressieve harmonisatie van de wetgeving van de lidstaten, teneinde een eenheidsmarkt te creëren van beschermde werken en prestaties.

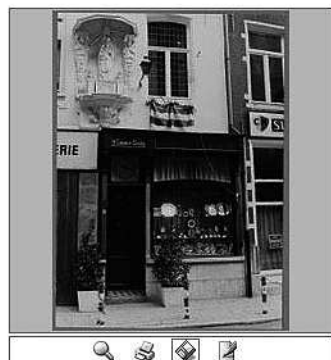
Elk werk dat oorspronkelijk is en in een bepaalde vorm is gegoten, wordt beschermd door het auteursrecht. Maar wat betekenen de begrippen werk, oorspronkelijkheid en vorm? Het begrip 'werk' wordt heel ruim opgevat en behelst onder meer – ongeacht het formaat of de informatiedrager – teksten, foto's, beelden, muziek, videofilms of audiovisuele werken in het algemeen en computerprogramma's. 'Oorspronkelijk zijn' betekent dat het werk de stempel moet dragen van de persoonlijkheid van de auteur. Ten slotte moet het werk ook gestalte hebben gekregen in een bijzondere vorm die door de zintuigen kan worden waargenomen. Deze voorwaarde houdt ook in dat het auteursrecht geen bescherming biedt aan ideeën, noch aan methodes of stijlen, ook al zijn die oorspronkelijk. Bij het creëren van een website kun je je bijvoorbeeld inspireren door de stijl van andere websites, op voorwaarde dat je geen enkel oorspronkelijk formeel element kopieert.

De oorspronkelijkheid van een werk en de vormelijkheid ervan zijn de enige criteria opdat een werk door het auteursrecht beschermd wordt. De aanwezigheid van een copyrightvermelding (©) op bijvoorbeeld een website heeft dus, buiten een informatieve, geen enkele waarde. Toch kan ze in feite nuttig zijn omdat, als ze op een duidelijk zichtbare plaats op het auteurswerk is aangebracht, het bewijs vergemakkelijkt van de kwade trouw van de namaker.

Regionale beeldbank

Bonheiden · Duffel · Heist-op-den-Berg
Lier · Mechelen · Putte

Home

Fotonummer: SLI001000421

Collectie: Lier - Stadsarchief

Archieffonds/Verzameling: Stadsarchief Lier

Titel: Onthulling van de gedenkplaat aan het huis van Louis Zimmer, Heilige Geeststraat 5
Beschrijving: In 1962 laat het Zimmertorenkomitee een herdenkingsplaat maken naar een Boschmans. Op de foto is de plaat nog bedekt met de Lierse vlag, klaar om onthuld te worden. De tekst op de plaat luidt als volgt: "Louis Zimmer is hier geboren op 8 september 1888". Opmerkelijk aan de foto is de aanwezigheid van de Lierse vlag op de voorgrond. De foto is genomen op 10 oktober 1962 te Lier, Heilige Geeststraat 5, ten-Drieën.

The page at <http://www.beeldbankmechelen...>

Op deze afbeelding zit copyright en mag daarom enkel voor privé-doelinden gebruikt worden.

Klik 'OK' als u akkoord gaat.

OK

Cancel

<< terug naar lijst

Vrijwel alle foto's en afbeeldingen die op het Internet beschikbaar zijn, zijn auteursrechtelijk beschermd. Enkel bij een expliciete vermelding kun je ervan uit gaan dat de auteur afstand heeft gedaan van zijn auteursrecht. Als een werk beschermd is, mag het niet worden gebruikt zonder toestemming van de maker. Dit betekent dat het niet gekopieerd en verspreid mag worden, maar ook dat het niet op een website geplaatst mag worden, zelfs niet voor niet-commercieel gebruik of wanneer de naam van de auteur wordt vermeld. Hoewel geschillen rond het auteursrecht in het merendeel van de gevallen in der minne geregeld kunnen worden, moet je er rekening mee houden dat inbreuken op de auteurswet aanleiding kunnen geven tot een strafrechtelijke en/of een burgerlijke procedure.

Zowel op de foto zelf als op het onderwerp dat in de foto wordt afgebeeld, kan auteursrecht rusten. Laten we even twee gevallen van deze laatste mogelijkheid van naderbij bekijken: menselijke scheppingen en personen.

Het onderwerp van een foto kan een 'menselijke schepping' zijn. Iedereen kent wel het voorbeeld van het Atomium in Brussel: de erfgenen van de maker ervan verzetten zich al jaren tegen de reproductie van foto's van het monument. Enkel voor het afgelopen herdenkingsjaar werden de regels ietwat versoepeld. Een dergelijke houding roept vaak wat weerstand op. Het is echter niet omdat een voorwerp van beeldende kunst op een openbare plaats staat dat het daarom zijn kwalificatie als auteursrechtelijk beschermd voorwerp verliest. Indien het voorwerp een originele creatie is, wordt het auteursrechtelijk beschermd en mag het in principe niet worden gereproduceerd of aan het publiek meegedeeld. Indien een werk eerder toevallig op een foto te zien is, kan de auteur zich niet tegen de reproductie ervan verzetten, maar dit is vaak een kwestie van interpretatie.

Ook het gebruik van een portret van een persoon mag niet zomaar: hiervoor geldt het portretrecht. Van zodra iemand herkenbaar op een foto staat, is deze foto te beschouwen als een portret. Natuurlijke personen hebben dus het recht zich ertegen te verzetten dat hun portretten zonder toestemming worden afgebeeld. De persoon kan toestemming geven tot het nemen van foto's van zijn beeltenis, maar ook dit houdt nog geen toestemming in tot het publiceren of anderszins verspreiden ervan. Volgens de rechtspraak mag men wel anoniem op openbare plaatsen genomen foto's publiceren. Voor 'publieke personen' kan dan weer een stilzwijgende toestemming tot het verspreiden van foto's vermoed worden voor afbeeldingen die kaderen in hun openbaar leven. Bijkomend bepaalt de auteurswet dat het recht op afbeelding tot 20 jaar na het overlijden van die persoon blijft bestaan ten

voordele van zijn rechthebbenden. Toestemming van de erfgenen is in dat geval dus nodig.

Uiteraard zijn er een aantal uitzonderingen op de algemene regels van het auteursrecht, waarbij de toestemming van de auteur niet noodzakelijk is. Zo is het toegestaan om een deel van andermans werk over te nemen in een aankondiging, beoordeling of bespreking. In deze situatie kan men zich namelijk beroepen op het zogenaamde 'citaatrecht'. Dit komt bijvoorbeeld voor bij een bespreking van foto's of schilderijen. Andere uitzonderingen zijn het gebruik in het kader van een bloemlezing of de reproductie ter illustratie van onderwijs of onderzoek. Ook in deze gevallen is het echter aangewezen een bron- en naamsvermelding op te nemen.

Een werk kan ook tot het 'openbaar domein' behoren. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het werk niet aan de voorwaarde van de oorspronkelijkheid en/of vormelijkheid beantwoordt. Interessant voor wie zich met historisch materiaal bezighoudt, is dat de auteursrechtelijke beschermingstermijn niet eeuwig duurt. In principe verstrijkt deze termijn 70 jaar na het overlijden van de auteur, waarna het werk in het publiek domein terechtkomt. In dat geval is het materiaal vrij te gebruiken. Houd er wel rekening mee dat er naast de auteur zelf nog 'naburig gerechtigden' en andere rechthebbenden betrokken zijn, zoals organisaties of personen die via erfopvolging of overdracht het auteursrecht op een werk hebben verkregen.

Van veel werk, ook op het Internet, is echter niet bekend wie de maker is. Auteursrechtelijk gezien betekent dit dat de foto of het plaatje niet mag gebruikt worden. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker om van alle auteursrechthebbenden toestemming te krijgen voor gebruik van hun werk. Weet je niet wie de maker is, dan mag je het werk in principe niet publiceren. In de praktijk is het wellicht mogelijk de afbeelding of de tekst, waarvan de auteur niet te traceren valt, toch te gebruiken. Er wordt aangeraden om in dit geval alle 'opsporingsbewijzen' te beweren; dit zijn alle stukken die een bewijs kunnen leveren dat de nodige inspanningen werden geleverd om de rechthebbende van een bepaald werk op te sporen. Bovendien is het in zo'n geval aan te raden om een soort 'clausule tot bekendmaking', als het ware een oproep tot de auteur, op te nemen bij het gebruikte werk.

Tot slot van deze bijdrage willen we nog kort wijzen op een recente tendens om zogenaamde 'open content' te bevorderen. Hierbij worden creatieve werken vrijer beschikbaar gesteld dan bij traditioneel auteursrecht of

Deze website verzamelt foto's van beschermde monumenten, landschappen en dorpsgezichten in Vlaanderen. Klik op de zwarte stippen op de kaart voor een grotere foto en meer uitleg. De thumbnails onder de kaart tonen telkens andere foto's uit de omgeving. Erf-goed.be is een project van ArcheoNet Vlaanderen, de website waarop je dagelijks nieuws vindt over archeologie en erfgoed in Vlaanderen.

copyright mogelijk is, zodat die werken bijvoorbeeld makkelijker gekopieerd en verspreid kunnen worden of dat anderen er verder aan kunnen werken. Zo biedt het project 'Creative Commons' verschillende vrije licenties aan die copyrighthouders kunnen gebruiken om bij het verspreiden van informatie problemen te voorkomen die door de huidige auteursrechtwetgeving kunnen optreden. In Vlaanderen maakt bijvoorbeeld de website www.erfgoed.be gebruik van deze mogelijkheid om het gebruik en de verspreiding van erfgoedfoto's te stimuleren (zie afbeelding hierboven).

Natuurlijk is het onmogelijk om hier in te gaan op alle aspecten van het auteursrecht die relevant kunnen zijn voor een heemkundige kring. Een interessante bron die dieper ingaat op dit onderwerp, is het boekje *Auteursrecht en erfgoed. Handleiding tot het vermijden van uitschuivers*, dat in 2004 werd gepubliceerd door Culturele Biografie

Vlaanderen. Deze publicatie kun je ook gratis downloaden in pdf-formaat op de website van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw:

<http://www.faronet.be/e-documenten/auteursrecht-en-erfgoed>

Enkele andere interessante websites zijn:

http://mineco.fgov.be/intellectual_property/patents/author_law_nl_001.htm

<http://www.juridat.be>

<http://cwisdb.kuleuven.be/pisa/nl/juridisch/copyright.htm>

<http://www.law.kuleuven.ac.be/cir/publications/auteursrecht.htm>

<http://www.iusmentis.com>

www.creativecommons.org

Chiro Retro

Chirojeugd Vlaanderen lanceert een erfgoededucatief pakket

2009 is voor Chirojeugd Vlaanderen een feestjaar: de grootste jeugdbeweging van Vlaanderen blaast 75 kaarsjes uit.

Een heel jaar lang onderneemt de Chiro tal van initiatieven om die verjaardag te vieren. Eén van de initiatieven is het erfgoedproject: Chiro Retro. Vorig jaar ging Chirojeugd Vlaanderen - in samenwerking met Heemkunde Vlaanderen vzw, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed en KADOC - van start met de ontwikkeling van een erfgoededucatief pakket dat Chirogroepen moet prikkelen om aan de slag te gaan met het lokale Chiro-erfgoed. Dit pakket, een goedgevulde en mooi geïllustreerde blikken doos, wordt momenteel onder de Chirogroepen verspreid. Ook heemkringen die rond jeugdbewegingserfgoed willen werken, kunnen op aanvraag een doos krijgen. Als u hiervoor interesse heeft, neem dan even contact op met Heemkunde Vlaanderen vzw, Huis De Zalm, Zoutwerf 5, 2800 Mechelen, T 015 20 51 74, eva.vanhoye@heemkunde-vlaanderen.be of daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be.

Wat zit er in het Chiro Retro pakket?

De doos bevat een erfgoedpublicatie, spelfiches en een reeks postkaarten met promo voor de erfgoedwebsite www.chiro.be/retro. In de erfgoedpublicatie *De Chiro gaat Retro* vindt men informatie over de geschiedenis van de Chiro, een handleiding om een groepsarchief op punt te stellen, een stappenplan mondelinge geschiedenis, bewaartips voor Chiro-erfgoed en allerhande originele ideeën voor een jubileumfeest. Deze informatie staat ook

op de website www.chiro.be/retro. Het komende werkjaar zullen op deze website heel wat foto's en filmpjes van vroeger en nu worden geplaatst. Groepen hebben de mogelijkheid om via het posten van foto's en documenten het lokale Chiroverleden in beeld te brengen.

Noodzaak van het project

Nergens ter wereld is de jeugdbeweging zo groot en populair als in Vlaanderen. De jeugdbeweging zit in onze cultuur ingebakken. Het loont dus absoluut de moeite om oude uniformstukken, foto's, Chirovlaggen, liedjes, archiefstukken, muziek, rituelen enz. te bewaren en valoriseren. Veel erfgoed dat door de Chiro op lokaal niveau werd en wordt voortgebracht, wordt bewaard door lokale groepen en of particulieren. Vaak gebeurt dit zonder veel systematiek of respect voor de basisregels van de erfgoedzorg. Met het Chiro Retro project wil Chirojeugd Vlaanderen hierin verandering brengen.

De erfgoedsector als partner

In de publicatie en op de website wordt verwezen naar lokale en regionale expertisehouders zoals heemkringen en lokale bewaarinstellingen als mogelijke partners voor Chirogroepen. Vaak weet de Chiroleiding niet hoe ze het erfgoed met betrekking tot hun lokale groep en jeugdbewegingsleven moeten registreren, in kaart brengen, centraliseren, bewaren en ontsluiten. Door beroep te doen op heemkringen kan het lokale erfgoed van Chirogroepen op een dynamische manier in zijn lokale context bewaard en gevaloriseerd worden. Op die manier zal het Chiro-erfgoed ook voor toekomstige generaties behouden blijven.

Meer weten over Chiro Retro of een *Chiro Retro Doos aanvragen*? Neem contact op met Heemkunde Vlaanderen of met Janna Lefevere | janna.lefevere@chiro.be | tel: 03 231 07 95.

Surf ook zeker eens naar: www.chiro.be/retro

Van Aanwinst tot Zaaltekst. Tips voor het beheer en de ontsluiting van een collectie lokaal erfgoed.

Deel VI: Prettig, pittig ... prachtig.

Over presentatietechnieken voor lokaal erfgoed

Heb je een collectie lokaal erfgoed? Dan vervul je een belangrijke taak. Je zorgt ervoor dat getuigenissen van vroeger en nu bewaard blijven. Mensen van nu en later kunnen zo leren hoe men in je regio woonde, leefde en werkte.

De verzamelingen en de kennis die lokale erfgoedbeheerders bezitten, zijn vaak interessant en waardevol. Maar velen zullen het beamen ... collectiebeheer is een hele opdracht.

Binnen het project **Lokaal Geheugen** loopt een bijdragenreeks met tips voor het beheer en de ontsluiting van lokaal erfgoed. De thema's zijn heel divers: van 'wat te doen met een aanwinst?' tot 'hoe schrijf ik een zaaltekst?'. Uiteindelijk krijg je zo een beknopte handleiding van A tot Z.

Een aangename sfeer, een prikkelend verhaal en een afwisselende opstelling. Het hoeft geen betoog: een aantrekkelijke presentatie maakt het verschil. Het publiek zal je museum of tentoonstelling zoveel meer waarderen en graag terugkomen. Voor een aangename presentatie heb je zelfs geen grote budgetten nodig. Met een goed idee en enkele eenvoudige ingrepen bereik je al veel. Dit beknopte katern kan natuurlijk geen succesformule aanreiken voor een boeiende tentoonstelling. Wel kan het enkele aandachtspunten meegeven voor een prettige en pittige presentatie. De klemtoon ligt daarbij op het inrichten van tentoonstellingen. Maar de meeste vuistregels gaan ook op voor de (her)inrichting van een museum.

Waarom een tentoonstelling?

Vele erfgoedverenigingen denken spontaan aan een tentoonstelling als ze een activiteit willen organiseren voor Erfgoeddag of een gebeurtenis willen herdenken. Een tentoonstelling heeft inderdaad enkele sterke troeven. Het is een directe manier om met je bezoekers in te contact te komen. En je confronteert hen met authentieke stukken. Een geslaagde tentoonstelling is daarom een uitstekend medium om een bepaalde sfeer te creëren en emoties of herinneringen bij de bezoeker op te roepen.

Maar dit is tegelijk ook een beperking. Er is weinig ruimte om te nuanceren of uit te weiden. Wil je een gedetailleerd historisch verhaal vertellen? Dan kies je beter voor een boek of een brochure.

Deze inleiding is geen pleidooi om geen tentoonstelling te organiseren. Weet alleen dat het medium zijn beperkingen heeft. Maar wil je jouw bezoekers ontroeren en begeistere, met een duidelijk verhaal en enkele goedgekozen stukken? En wil je hiervoor voldoende tijd, middelen en mensen vrijmaken? Dan loont een tentoonstelling zeker en vast de moeite!

Een tentoonstelling als project

De organisatie van een tentoonstelling is een tijdrovende en arbeidsintensieve activiteit. Naast het onderzoek komt er ook heel wat praktisch werk bij kijken. Daarom is een goede voorbereiding noodzakelijk voor een geslaagde tentoonstelling. Voor je begint, moet je stilstaan bij volgende vragen:

- a) Wat is de inhoud van mijn tentoonstelling? Wat is het algemeen idee?
- b) Wat wil ik met de tentoonstelling bereiken?
- c) Wie wil ik bereiken? Hoeveel mensen wil ik bereiken? Hoe wil ik hen mobiliseren om mijn tentoonstelling te bezoeken?
- d) Waar zal de tentoonstelling plaatsvinden?
- e) Hoe wil ik mijn tentoonstelling organiseren (samenstelling van een werkgroep; zoektocht naar stukken; historisch onderzoek)?
- f) Welke organisaties zijn bij het project betrokken (erfgoedorganisaties, gemeentebestuur, onderzoekers, eventueel sponsors)
- g) Wat is de timing van het project?

Doelgroepen

Het loont de moeite om in beeld te brengen wie je huidige bezoeker is, welke wensen hij heeft en wat hij van de tentoonstelling vindt. Op basis van zo'n bezoekersprofiel kan je de tentoonstelling beter afstemmen op je publiek. Voor een nieuwe tentoonstelling is het verstandig om je af te vragen welke doelgroepen je kan bereiken en welke presentatietechnieken je hiervoor moet inzetten. Momenteel zijn gezinnen voor vele musea een belangrijke doelgroep. Meer en meer musea werken daarom een aparte verhaallijn uit voor kinderen.

Tips en ideeën voor een gezinsvriendelijke tentoonstelling vind je in: [All in. Cultureel Erfgoed voor het hele gezin](#) (te bestellen bij FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed).

Met het antwoord op bovenstaande vragen kan je vervolgens de uitgaven ramen. De belangrijkste posten waarmee je rekening moet houden zijn:

- voorbereiding: verplaatsingen, fotokopies, beeld- of geluidsopnames
- decorbouw: panelen, vitrines, verf, achtergrondpapier, karton, kleefband, spuitlijm, klittenband ...
- lijsten en passe-partouts
- reproductie van foto's
- printen van zaalteksten
- transport
- copyright
- verzekering
- communicatie en publiciteit: openingsfeest, drukken en versturen folders ...
- gidsen, catalogus, brochure

Copyright

De wet op het copyright verbiedt het kopiëren of publiceren van werken die onder auteursrecht vallen, zonder de uitdrukkelijke toestemming van de auteur of diens gemachtigde. Dit geldt voor alle werken waarvoor een intellectuele of creatieve prestatie werd geleverd. Dat kan gaan om muziekfragmenten, maar ook om foto's. Die rechten zijn overdraagbaar (door bv. erfenis) en blijven gelden tot 70 jaar na het overlijden van de auteur. Het is dus noodzakelijk om voor elk stuk na te gaan of er auteursrechten zijn en of die door iemand kunnen worden geclaimd. Uiteraard kan je dit niet altijd verifiëren. Vermeld daarom in de tentoonstelling dat je al het nodige hebt gedaan om de auteursrechten te respecteren. Vraag om contact op te nemen als er toch auteursrechten zouden zijn geschonden.

Er was eens ... een goed verhaal

Een tentoonstelling is een middel om aan het publiek informatie, ideeën of emoties over te brengen. Maar een tentoonstelling moet meer dan gewoon inzichten overdragen. Een goede tentoonstelling begeistert, boeit of ontroert ... Kortom, een tentoonstellingsbezoek moet een unieke ervaring zijn!

Om zo'n ervaring te kunnen meegeven, heb je een goed verhaal nodig. Voor je begint aan een tentoonstelling, moet je eerst goed nadenken welk verhaal je wilt vertellen. Kies je voor een verhaal dat elders niet wordt verteld, dan creëer je duidelijk een meerwaarde. Als heemkundige kring kan je bijvoorbeeld focussen op een verhaal dat jouw gemeente uniek maakt. Dit kan gaan om een bekend persoon, een stuk landschap, een streekgebonden ritueel, feest, ambacht of nijverheid, een bijzondere gebeurtenis ...

Op zoek naar het materiaal

Als het verhaal er is, kan je de stukken erbij selecteren. Die stukken moeten het verhaal illustreren zodat het publiek er zich letterlijk wat bij kan voorstellen.

Een goede registratie van de geselecteerde objecten is noodzakelijk. Alleen zo vermijd je later onnodig veel zoekwerk bij de opbouw van de tentoonstelling. Registreren kan in speciale programma's (bv. ADLIB) of gewoon met een steekkaart. De meest noodzakelijke gegevens die je moet registreren zijn:

- naam van de instelling waar of de persoon bij wie het object zich bevindt
- inventarisnummer
- objectnaam
- titel van het object
- inhoudelijke beschrijving
- fysieke beschrijving
- materiaal
- afmetingen
- auteursgegevens (belangrijk voor copyright)

Alle stukken komen in aanmerking voor een tentoonstelling: objecten, documenten, foto's ... Sommige spreken wel meer aan dan andere. Een affiche bijvoorbeeld is perfect tentoonstellingsmateriaal. De beeldtaal is duidelijk, de tekst beknopt en gemakkelijk leesbaar. Ook van foto's, schilderijen, vlaggen, tekeningen, kaarten en ander beeldmateriaal gaat een sterke zeggingskracht uit.

Uiteraard hoeft een tentoonstelling niet uitsluitend materiële getuigenissen te tonen. Audiovisuele media kunnen zelfs een belangrijke meerwaarde bieden. Verhalen van bevoorrechte getuigen geven een persoonlijke en verrassende toets aan je tentoonstelling. Bovendien kunnen audiovisuele media de belevingswaarde vergroten. Heb je bijvoorbeeld een oud schoolklasje in je tentoonstelling? Laat dan een geluidsfragment afspelen met schoolliedjes van vroeger. Oudere bezoekers zullen zich meteen in hun jeugd jaren terugwanen.

Geluids- of beeldfragmenten helpen ook als teksten te omslachtig worden. Je kan bijvoorbeeld tekstborden volschrijven over de ambachtelijke kaasmakerij in je gemeente. Maar met een korte animatiefilm kan je het procedé in enkele minuten uitleggen.

Het belang van een draaiboek

Op basis van het verhaal en de beschikbare stukken schrijf je een draaiboek. Dit draaiboek is het werkinstrument voor de verdere opmaak van je tentoonstelling. Het biedt niet alleen een volledig overzicht van de tentoonstelling. Het dient ook als leidraad voor de vormgeving en de opbouw van de tentoonstelling.

Een draaiboek bevat:

- een volledig overzicht van alle stukken (ook film, geluid, multimedia ...) met titel, korte beschrijving, fysieke kenmerken en herkomst
- genummerde ordening van de stukken (per hoofdstuk van de tentoonstelling)
- titels van de hoofdstukken
- aanduiding waar de teksten komen.

Opbouw van de tentoonstelling

Om het centrale verhaal te kunnen overbrengen, heeft een tentoonstelling een duidelijke structuur nodig. Je tentoonstelling moet dus bestaan uit een kop, een inleiding, hoofdstukken en een uitleiding. Zorg ervoor dat inleiding en uitleiding duidelijk staan aangeduid. Dit zijn de punten waarop je de bezoeker kan informeren over de doelstellingen van de tentoonstelling.

Voor je de panelen, vitrines of sokkels opstelt, moet je eerst weten waar je die zal plaatsen. Maak daarom eerst een plannetje van de opstelling. In deze fase moet je weten welke route bezoekers moeten volgen doorheen de tentoonstelling. Er zijn twee types van routing:

- vrije route: de bezoekers kiezen zelf hun weg doorheen de opstelling
- lineaire route: de tentoonstellingsbouwer geeft aan hoe de bezoekers moeten lopen.

De keuze voor de route hangt natuurlijk af van de aard van je tentoonstelling. Een lineaire opstelling ligt wellicht meer voor de hand bij een tentoonstelling over het duizendjarig bestaan van je gemeente. Bij een overzichtstentoonstelling van een kunstenaar kan je de bezoeker vrijer laten. Alleszins kies je beter niet voor een zuiver lineaire of een zuiver vrije route. Niemand vindt het leuk om volledig te worden gestuurd. Maar tegelijk vinden bezoekers het lastig als ze volledig aan hun lot worden overgelaten. Zelfs in een vrije tentoonstelling moet je dus een lijn uitzetten.

Panelen en vitrines

Panelen en vitrines moet je niet altijd aankopen. Misschien kan je wel een beroep doen op de technische dienst van de gemeente? Soms kan je ook vitrinekasten en panelen ontlenen bij de provincie. Raadpleeg hiervoor je provinciale erfgoedconsulent.

Bezoekers kan je sturen door bewegwijzering en panelen. Hou hierbij rekening met bezoekersstromen. Bezoekers blijven bijvoorbeeld langer stilstaan bij topstukken. Om opstopping te vermijden, plaats je topstukken dus best in een grotere ruimte en zet je ze niet bij elkaar. Organiseer je gidsbeurten doorheen de tentoonstelling? Creëer dan enkele ruimtes waar groepen ongestoord kunnen stilstaan.

Museummoe?

Iedereen heeft het al ervaren: vol goede moed en met veel interesse begin je aan een tentoonstellingsbezoek. Je leest de meeste zaalteksten en onderwerpt elk stuk aan een kritische blik. Maar na een tijdje verslapt de aandacht. Niet alleen is er de fysieke vermoeidheid door het langdurige rechtstaan. Ook kan er een gevoel van verzadiging optreden door de vele indrukken en informatie op zo'n tentoonstelling. Of de verveling slaat toe door een te grote uniformiteit in de opstelling.

Met enkele eenvoudige ingrepen kan je de aandacht van je publiek toch vasthouden:

- Kies voor sprekende stukken die daadwerkelijk bijdragen tot het verhaal dat je wil vertellen. Vrees je dat je tentoonstelling zo te klein wordt? Bedenk dan wat het beste zal scoren: een beperkte tentoonstelling met een krachtig verhaal? Of een grootschalige tentoonstelling met te veel nietszeggende stukken?
- Las rustpunten in: zorg voor voldoende zitplaatsen.
- Benadruk objecten door afwisselend gebruik van sokkels, kleuren en inrichtingsmateriaal.
- Kies voor afwisseling bij de inrichting van de vitrines of aankleding van de panelen. De bezoeker geraakt verveeld als alle stukken en documenten op dezelfde afstand van elkaar staan.
- Kies voor een huisstijl: gebruik achtergrondkleuren die bij elkaar passen; schrijf zaalteksten in hetzelfde lettertype.

Verlichting

Verlichting is een belangrijk aspect van de vormgeving. Met licht kan je sfeer creëren en objecten benadrukken. Hou wel rekening met de aard van de materialen. Voor lichtgevoelige stukken zoals foto's, textiel en papier bedraagt de maximaal toegestane verlichting 50 lux lichtsterkte

Zaalteksten. U zegt?!

Bezoekers komen naar een tentoonstelling om te kijken. Niet om teksten te lezen. Uiteraard verwachten bezoekers wel wat uitleg. Maar teksten hebben alleen effect als ze verband houden met het tentoongestelde. Wees dus zuinig met zaalteksten. Je hoeft trouwens niet alle uitleg in een zaaltekst te gieten. Achtergrondinformatie kan je ook aanbieden met een brochure, een artikel in je tijdschrift of op je website.

Bezoekers zijn geneigd om veel te lezen aan het begin en het einde van een tentoonstelling. Plaats daarom de centrale boodschap aan het begin van je presentatie en herhaal die nog eens aan het einde. In dit verband maken tentoonstellingsbouwers meestal een onderscheid tussen:

a) titels

Titels geven structuur aan de tentoonstelling. Ze houden de bezoekers aan de rode draad van het verhaal. Plaats titels daarom aan het begin van elk hoofdstuk van je tentoonstelling.

b) vlagteksten

Vlagteksten geven een korte uitleg bij elk hoofdstuk. Zet ze in een groter lettertype en een ruime interlinie zodat ze goed opvallen. Maak deze teksten niet te lang: 15 regels is het maximum.

c) legendes

Legendes beschrijven de tentoongestelde stukken. Ze kunnen een antwoord geven op vragen zoals: wat is het stuk; hoe oud is het; waarvan is het gemaakt; wie gebruikte het of wie maakte het? Plaats die bijschriften altijd op dezelfde plaats naast de stukken. Schrijf ze in een kleiner lettertype dan vlagteksten.

d) colofon

Aan het einde van de tentoonstelling kan je een colofon plaatsen. Je bedankt er iedereen die heeft meegewerkt aan de tentoonstelling en ook eventuele geldschieters.

Een tentoonstellingsbezoek als interactieve ervaring

Een tentoonstelling hoeft niet alleen stukken te tonen. De bezoeker zal zijn museumbezoek langer herinneren wanneer hij ook mag luisteren, aanraken, proeven of zelfs ruiken.

Gidsbeurten bieden bijvoorbeeld een belangrijke meerwaarde aan een tentoonstelling. Zeker wanneer de gids zijn rondleiding opvat als een gesprek met het publiek. Een goede gids geeft meer dan gewoon een uitleg bij het tentoongestelde. Hij speelt in op de bijzonderheden van de groep. Een gemengde groep van bijvoorbeeld zowel kinderen als volwassenen kan je sneller boeien als je de uitleg in een verhaalvorm giet. Verhalen spreken immers zowel jong als oud aan. Ook is het wenselijk om bezoekers aan te moedigen vragen te stellen, te reageren ...

Bezoekers zullen het ook appreciëren als ze stukken mogen aanraken. De mogelijkheden zijn hier eindeloos: van het aanraken van een replica of een materiaalsoort tot een interactief computerspel. Die ingrepen hoeven overigens niet duur te zijn. Organiseer je een tentoonstelling over textiel? Plaats dan enkele lapjes stof die de bezoekers mogen aanraken. Maak wel duidelijk dat het publiek die stukken mag aanraken!

Je kan zelfs nog verder gaan. Je kan de lokale toneelkring een stuk laten opvoeren. Of de plaatselijke kunstacademie kan een stripverhaal maken over de thematiek van je tentoonstelling. Of laat je bezoekers de handen uit de mouwen steken tijdens een atelier. Geen enkel middel is te gek om je verhaal over te brengen. Door creatief en origineel uit de hoek te komen, verras je niet alleen je trouwste maar ook de nieuwe bezoeker. Uiteraard moet je dergelijke presentatietechnieken altijd inzetten met het nodige respect voor de collectie. En ze moeten passen bij het bestaand en/of beoogd publiek.

En nu?

Eindelijk ... je tentoonstelling is klaar. Proficiat! Nu is het nog wachten op bezoekers. Maar die komen niet vanzelf natuurlijk. Net zoals bij elk product, moet je hen warm maken voor je activiteit.

In februari 2009 start een nieuwe cursusreeks **Van product tot publiek**, over marketing en promotietechnieken. Op deze cursus leer je hoe je jouw erfgoedactiviteit onder de aandacht kan brengen. De data en locaties van deze cursus vind je op www.helpdesklokaalerfgoed.be. Ook over deze cursus zal een katern verschijnen in de Binnenkrant.

Meer weten

Met specifieke vragen over de organisatie van een tentoonstelling kan je altijd terecht bij je provinciale erfgoedconsulent of Heemkunde Vlaanderen vzw. Men zal je verder helpen of doorverwijzen naar een specialist. Voor meer achtergrondinformatie kan je ook onderstaande werken raadplegen. Je kan ze vrijwel allemaal bestellen bij FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw (www.faronet.be of 02 213 10 60).

N. Costers en P. Van de Craen, *Schrijf eens een tekst ... in een museum*, Brussel, 2001.

Een praktische handleiding voor elke museumwerker die teksten in musea schrijft.

R. Daenen e.a., *All in. Cultureel Erfgoed voor het hele gezin*, Berchem, 2007.

In deze toegankelijke brochure krijg je allerlei tips en ideeën om je organisatie gezinsvriendelijker te maken.

P. De Rynck e.a., *Presentaties gepresenteerd. Van museumconcept tot vormgeving*, Brussel, 2001.

Deze publicatie bevat verschillende voorbeelden van innovatieve presentaties. Daarbij gaat de aandacht naar de wijze waarop musea hun collectie presenteren, hoe ze tot het tentoonstellingsconcept zijn gekomen, hoe de samenwerking tot stand kwam en verliep tussen het museum en de vormgever, en hoe de presentatie uiteindelijk overkwam bij het publiek.

LCM, Museum en Publiek. *Syllabus bij de basiscursus*, Tilburg, 2000.

Deze basiscursus geeft een introductie op de publiekswerking van een museum.

Provincie Vlaams-Brabant, *Hoera, een jubileum?! Een vormingsproject voor verenigingen*, Leuven, 2005. (i.s.m. ANSAB, KADOC, ADVN of het Liberaal Archief)

Deze syllabus geeft praktische informatie over het organiseren van een jubileumviering. Je vindt er ook een uitgebreid hoofdstuk over het organiseren van een tentoonstelling (nog te bestellen KADOC). Dit katern is vooral op deze brochure gebaseerd.

Dit katern is geschreven naar aanleiding van de cursus 'Prettig, pittig ... prachtig' (november 2008). De cursus en het katern komen tot stand binnen het project **Lokaal Geheugen**. Op initiatief van Heemkunde Vlaanderen vzw hebben adviseurs uit de provincies en andere specialisten zich in dit project verenigd. Met Lokaal Geheugen willen zij iedereen ondersteunen met een collectie lokaal erfgoed (heemkringen en andere erfgoedverenigingen, lokale musea, particuliere verzamelaars met een erfgoedcollectie).

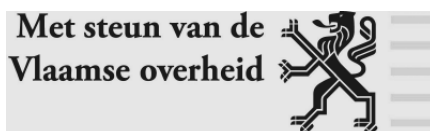
Lokaal Geheugen is een samenwerkingsverband van deze partners:

volkskunde
vlaanderen

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

Maria door Vlaanderen gedragen

Oproep tot medewerking

De ontelbare kapelletjes met een Mariabeeldje langs bos- en wandelwegen, de vele Mariabeelden in het straatbeeld en de vele Marialiederen zijn getuigen van een eeuwenoude Mariaverering.

Maar ook vandaag nog wordt Maria door Vlaanderen gedragen in gebedstochten, ommegangen, processies en stoten.

Het project 'Maria door Vlaanderen gedragen' omvat een aantal initiatieven (zie verder in het artikel) om dit uniek stukje (im)materieel cultureel, religieus erfgoed in kaart te brengen.

Een niet alledaags project en niet voor de hand liggend. Een verhaal van het verleden, van vandaag en zeker van de toekomst.

Momenteel zijn er 121 Mariabeelden en 134 plechtigheden geïnventariseerd, die in het uit te geven boek 'Maria door Vlaanderen gedragen' worden opgenomen. Dit boek vertelt de geschiedenis en de legendes van de Mariabeelden en geeft een korte historische schets van elke plechtigheid waarin een Mariabeeld wordt meegedragen. Naast foto's van het Mariabeeld en de plechtigheid worden ook een aantal iconografische gegevens van het Mariabeeld opgenomen.

De zoektocht naar al deze informatie heeft reeds heel wat nuttige informatie opgeleverd maar we zijn er nog niet. Ondanks de enorme medewerking van plaatselijke organisatoren, kerkbesturen, gemeentebesturen, ... blijven onze vragen in een aantal gevallen onbeantwoord.

En toch zijn wij er van overtuigd dat deze informatie ergens te vinden is. Daarom deze oproep via Heemkunde Vlaanderen vzw aan alle plaatselijke heemkundige kringen om, daar waar mogelijk, een handje te helpen.

Wij bezorgen u hierbij een overzicht per provincie van de nog ontbrekende informatie.

Concreet zijn we op zoek naar:

- het Mariabeeld: de iconografische gegevens (materiaal, jaartal vervaardigen, hoogte, techniek) en de herkomst (schenker, legende, geschiedkundige feiten, ...)
- de processie: ontstaan, tradities, wetenswaardigheden, ...

Alle bruikbare informatie en/of documentatie kan u be-

zorgen aan:

Maria door Vlaanderen gedragen vzw
Carl Deckers, Kouwerheide 19, 2610 Wilrijk
gsm: 0477/91.03.72 – e-mail: carl@mariadoorvlaanderen.be

Voor bijkomende informatie kan u ons steeds contacteren.

Graag vermelden wij in de colofon van het boek de naam van de medewerkende heemkundige kringen. Wij danken u alvast voor uw medewerking aan en de belangstelling voor dit project.

Ontbrekende informatie per provincie

1. Provincie Antwerpen

Baarle-Hertog-Nassau: Kaarskensprocessie (Onze-Lieve-Vrouw met Kind met wereld en scepter)
ontbreekt: informatie over het beeld

Booischoot (Heist-op-den-Berg): Maria-Ommegang (Onze-Lieve-Vrouw van Pijpelheide)
ontbreekt: informatie over de processie

Herentals: Begijnhofprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Itegem (Heist-op-den-Berg): Sint-Guibertusprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)
ontbreekt: informatie over het beeld

Loenhout (Wuustwezel): Historische processie (Onze-Lieve-Vrouw)
ontbreekt: informatie over het beeld

Nieuwmoer (Kalmthout): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Poederlee (Lille): Heggeprocessie (Onze-Lieve-Vrouw met Kind met peer)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Pulderbos (Zandhoven): Processie Onze-Lieve-Vrouw

Hemelvaart Pulderbos (Onze-Lieve-Vrouw van Pulderbos)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Sint-Katelijne-Waver: Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes)

Processie (Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes)

ontbreekt: informatie over de processies

Turnhout: Processie Begijnhof (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld

2. Provincie Limburg

Alt-Hoeselt (Hoeselt): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van Vrede)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Dilsen-Stokkem Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Eisden: Sint-Jansprocessie (Onze-Lieve-Vrouw) (Maasmechelen)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Genoelselderen (Riemst): Processie (Onze-Lieve-Vrouw Sterre der Zee)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Godsheide (Hasselt): Processie (Onze-Lieve-Vrouw Bezoeking)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Kortesseem: Sacramentsprocessie (Maria met kind)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Laak (Houthalen-Helchteren): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Smarten)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Leut (Maasmechelen): Processie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Loksbergen (Halen): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld

Moelingen (Voeren): Maria-processie (Moeder met kind en scepter)

ontbreekt: informatie over het beeld

Nieuwerkerken: Sacramentsprocessie (Processiebeeld van Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Veldwezelt (Lanaken): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw met kind)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Vliermaal (Kortesseem): Gebedsprocessie ter ere van Maria (Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes)

ontbreekt: informatie over de processie

Wellen: Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Werm (Hoeselt): Kaarskensprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Wintershoven (Kortesseem): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw met kind)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Zammelen (Kortesseem): Processie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

3. Provincie Oost-Vlaanderen

Deinze: Gebedstocht naar Bachte-Grot (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Kaprijke: Kaarsjesprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van Kleemkapel)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Kastel (Hamme): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van Foy)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Kruike: Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Laarne: Sint-Macharius ommegang (Heilig Hart van Maria)

ontbreekt: informatie over het beeld

Moerzeke (Hamme): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

Half-Oogstprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Opbrakel (Brakel): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen)
 Processie (Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Zele: Mariale gebedstocht (Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën, Moeder van Smarten)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

4. Provincie Vlaams-Brabant

Butsel (Boutserssem): Processie (Onze-Lieve-Vrouw van Sterreborne)
ontbreekt: informatie over het beeld

Eizeringen (Lennik): Sacramentsprocessie (Maria met kind)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Herfelingen (Herne): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Hoksem (Hoegaarden): Sacramentsprocessie (Onze-Lieve-Vrouw Moeder met kind)
 Sint-Jansprocessie (Onze-Lieve-Vrouw Moeder met kind)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Kerkom (Boutersem): Processie (Onze-Lieve-Vrouw van Eeuwigdurende Bijstand)
ontbreekt: informatie over het beeld

Machelen: Sint-Gertrudisprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van de Eucharistie)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Molenbeek-Wersbeek (Bekkevoort): St.-Donatusprocessie (Onze-Lieve-Vrouw Maagd en Moeder)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Neerijse (Huldenberg): Processie (Mariabeeld van Neerijse, Onze-Lieve-Vrouw ten Puy)
ontbreekt: informatie over de processie

Peutie (Vilvoorde): Sint-Leonardus processie (Onze-Lieve-Vrouw van Peutie)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Sint-Martens-Lennik (Lennik): Sacramentsprocessie (Maria met kind)

ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Tielt-Winge: Processierondgang (Onze-Lieve-Vrouw van de Roeselberg)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Tienen: Kaarsenprocessie (Onze-Lieve-Vrouw-ten-Poel)
ontbreekt: informatie over het beeld

Waanrode (Kortenaken): Processie (Onze-Lieve-Vrouw)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Wever (Glabbeek): Processie van de Heinkensberg (Onze-Lieve-Vrouw van de Heinkensberg)
ontbreekt: informatie over de processie

Zemst: Ommegang (Onze-Lieve-Vrouw-in-het-Hammeken)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Zoutleeuw: Rozenkransprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van de Ossenweg)
 Kaarskensprocessie (Onze-Lieve-Vrouw van de Ossenweg)
ontbreekt: informatie over het beeld en de processie

Initiatieven binnen het project ‘Maria door Vlaanderen gedragen’

Website

De website, www.mariadoorvlaanderen.be, geeft met de kalender een overzicht van de gebedstochten, ommegangen, processies en stoeten. Via de nieuwspagina zijn ook de voorbereidingen van het project te volgen.

Logo

Het logo symboliseert een oneindige lus van ontluikende lielebladeren op een scepter in kunstvorm rond de ‘M’.

Boek

Het boek verhaalt de geschiedenis en de legendes van de Mariabeelden en geeft een korte historische schets van elke plechtigheid waarin een Mariabeeld wordt meegedragen. Naast foto’s van het Mariabeeld en de plechtigheid wordt ook een infofiche met iconografische gegevens van het Mariabeeld opgenomen. Ook de teksten met de plaatselijke gebeden ter ere van Onze-Lieve-Vrouw worden gepubliceerd in een afzonderlijk katern.

Marialied

Speciaal voor het project wordt een nieuw Marialied gecomponeerd met als titel ‘Maria door Vlaanderen gedragen’. Voor de tekst en de muziek zorgt zangeres Ingeborg

M.T. Sergeant, meter van het project.

CD met Marialiederen

Het nieuwe Marialied wordt de titelsong van een nieuwe cd met Marialiederen. Per provincie worden twee bestaande liederen gekozen. Een groot Leeds gelegenheidskoor o.l.v. Joost De Smedt zingt deze Marialiederen.

Eén geheel

Het boek en de cd met Marialiederen zal als één geheel te koop aangeboden worden. De voorziene oplage bedraagt 2.000 exemplaren. Voorintekening kan vanaf begin 2009 via de website.

De meimaand is de Mariamaand. Het project 'Maria door

Vlaanderen gedragen' zal in de meimaand 2009 zijn hoogtepunt bereiken. Deze voor het publiek gratis toegankelijke activiteiten zullen doorgaan in de gemeente Boom.

Overzichtstentoonstelling (donderdag 21 mei t.e.m. zondag 24 mei 2009)

Het is de bedoeling zoveel mogelijk Mariabeelden die in het boek beschreven worden, samen te brengen in een overzichtstentoonstelling.

Mariale Jubeltocht (zondag 24 mei 2009)

Apotheose van het totaalproject wordt een Mariale Jubeltocht met de beelden die aan de overzichtstentoonstelling deelnemen. Muziek, choreografie en vlaggenspel maken er een feestelijk geheel van.

Erfgoeddag 2009 | Uit vriendschap!?

Verslag werkwinkel

‘Zet je activiteit in de kijker! Hoe bondig en boeiend communiceren?’

“Ik rust niet voor ik de zin heb gevonden die mijn bedoeling zo nauwkeurig mogelijk weergeeft. De taal is een handschoen die strak om de huid van de inhoud getrokken is. Je moet er een heleboel weggooien voor je die ene vindt die precies past. Schrijven is schrappen. Schrijven is wat er overblijft.”
Godfried Bomans

“Als je het niet zo zegt, moet je het ook niet zo schrijven.”
Cees Buddingh'

Stel: je hebt maandenlang gewerkt aan een interessante, publieksgerichte activiteit in het kader van Erfgoeddag 2009. Je hebt dus nagedacht over het thema, in je collectie en/of werking gespeurd, overleg gepleegd, partners gezocht en je verhaal in een pakkende presentatie of een verrassende andere vorm gegoten. Eens de organisatorische obstakels geslecht, is het tijd om je activiteit aan de man te brengen. En daarbij hoort een communicatieplan dat àl je communicatieve acties en de bijhorende timing oplijst. Een uitermate belangrijk deel van je plan zal bestaan uit tekstmateriaal. Dat plaats je op je website, in nieuwsbrieven, in je ledentijdschrift, op de blog van je stad of gemeente, regio en op andere budgetvriendelijke promotionele kanalen.¹ Samen met Heemkunde Vlaanderen vzw hield de Coördinatie Erfgoeddag een aantal werkwinkels om kandidaat-deelnemers aan Erfgoeddag hun pen te leren scherpen. Het uitgangspunt hierbij was dat in elk van ons een potentiële *verkoper* schuilt. Want publiek lokken, dat is toch ook een vorm van ‘verkopen’? Hieronder een aantal tips die je naar aanleiding van je inschrijving voor Erfgoeddag 2009 alvast in de praktijk kan brengen. Jammer genoeg bestaat er geen toverformule om je lezer bij de lurven te vatten en te overtuigen. Maar toch helpen deze tips je op weg om je woorden te doen dansen als een ballerina en glinsteren als een discobol.

Voor wie?

Eerst en vooral: denk na voor je begint te schrijven. De ene lezer is immers de andere niet. Stel jezelf een paar

vragen: wie is je (potentiële) lezer en hoeveel weet hij/zij af van het onderwerp waarover je zo meteen gaat schrijven? Empathie (of inlevingsvermogen) kan je hierbij helpen. Maar – tip 1 – **denk als een verkoper**: wat zou je lezer kunnen interesseren in jouw aanbod dat hem/haar aanzet tot een bezoek (of een vraag om informatie)? Lijst je ‘verkoopsargumenten’ op: je activiteit is *ab-so-luut* niet te missen want ... Als je je lezer de belofte voorhoudt van een onvergetelijk bezoek moet je er wel over waken dat je je belofte ook daadwerkelijk houdt. Wees met andere woorden realistisch – en toch ook weer niet te bescheiden. Je activiteit mag best gezien worden! Goede verkopers/tekstschrijvers denken ook vooruit: ze anticiperen op de bezwaren die de lezer zou kunnen hebben. Probeer te achterhalen wat die tegenargumenten zijn – praat met je burens, *concullega*’s, bezoekers en passanten. Aan een aantal tegenargumenten kan je vast tegemoet komen. Verweef je repliek mee in je tekst, indien het relevant is. Vervolgens ga je je verhaal vertellen.

Schrijven is spreken

Eigenlijk is er niet zo gek veel verschil tussen een promotionele tekst en een goed opgebouwd gesprek. Stel jezelf dus de vraag of er een verschil is tussen je tekst en hoe je hetzelfde zou gaan vertellen aan een onbekende. Vermijd archaïsche taal, lange aanlopen, barokke constructies en gretig aan elkaar gehaakte neven- en bijzinnen. Tip 2: beeld je je potentiële bezoeker in en **vertel hem/haar je verhaal**. Doe dat eventueel luidop. Je zal merken

¹ Neem bijvoorbeeld een kijkje op www.facebook.com en tik in: Erfgoeddag. Maak jezelf ‘vriend’ van het evenement en laad filmpjes en foto’s op. En ga op zoek naar oude bekenden – die je terstond mee uitnodigt op Erfgoeddag.

dat het je schrijftaak aanzienlijk verlicht. Denk aan je verkoopsargumenten *pro domo*. Maar bedenk: via je schrijftaal verklap je een lezer ook veel over jezelf en de organisatie. Stroeve of langdradige zinnen kunnen – vaak ten onrechte – bij het keuzemoment van een potentiële bezoeker van doorslaggevend belang zijn. Zoek dus naar het juiste evenwicht tussen informeren en werven. Daarbij kan je vele taalregisters hanteren. Belangrijk is wel dat je binnen eenzelfde tekst dezelfde *toon* gebruikt. Te mijden zijn passiefconstructies (zinnen met *worden, kunnen, zullen, mogen ...*), naamwoordconstructies (zoals *de verzelfstandiging, de beleving ...* - deze vervang je best door het werkwoord uit het woord te halen en dit actief te gebruiken), ingewikkeld jargon of woorden die je taal verzwaren (zoals *derhalve, wat betreft, ten aanzien van, ten behoeve, gezien ...*). Let ook op voor holle uitdrukkingen (bijvoorbeeld *zoals iedereen weet, uitkristalliseren*) en het gebruik van doodoeners (zoals *het is een fantastische tentoonstelling voor jong en oud*).

Maar schrijven is ook ... ordenen

Begin met het belangrijkste: waarom moet iemand precies je activiteit op Erfgoeddag bezoeken? Beloof (en maak die belofte dan ook waar) een onvergetelijk bezoek, een nieuwe kijk op je collectie, een verrassend verhaal, een primeur, iets exclusiefs, een blik achter de schermen, toegang tot ... Spreek daarbij je lezer aan, stel hem/haar vragen. Dat maakt je tekst actiever en houdt je lezer bij de les. Ook hier gelden de klassieke verkoopstechnieken. Tip 3: **probeer de aandacht van je lezer te vatten en wek zijn/haar belangstelling**. Zorg dat de lezer antwoord vindt op zijn/haar vragen en dat hij/zij vervolgens actie onderneemt. Dat laatste kan bijvoorbeeld een vraag om bijkomende informatie zijn, een bezoekje aan je website en ... op Erfgoeddag zelf een bezoek of deelname aan je activiteit. Deze 'fasen' wordt door marketeers ook wel afgekort tot het letterwoord AIDA: *Attention* (aandacht trekken), *Interest* (belangstelling vasthouden en/of vergroten), *Desire* (de wens om meer te weten of mee te doen) en ten slotte *Action* (actie: zet de lezer aan tot een – virtueel – bezoek).

Ben je klaar met je tekst? Lees hem dan luidop voor. Voel je ergens twijfel of een kink in de kabel? Begin dan opnieuw, door bijvoorbeeld de volgorde van de zinnen om te draaien of de eerste zin te herschrijven. Wees kritisch voor jezelf. Vraag anderen je tekst na te lezen en laat je tekst eventueel een paar dagen rusten. Wie zei ook alweer dat schrijven schrappen is? Veel succes!

Roel Daenen²

Meer weten?

Lees meer concrete tips en een gebruiksvriendelijk overzicht- en oefendocument via www.faronet.be (tik in: Werkwinkel Erfgoeddag). Indien je geen toegang hebt tot internet, vraag dan een exemplaar via de Coördinatie Erfgoeddag (T. 02 213 10 81/82, F. 02 213 10 99).

Bibliografie

- BERCKMOES (Toon) en TIJSKENS (Els), *Publiekscommunicatie cultureel erfgoed en erfgoedweekend*, Brussel, CultuurNet Vlaanderen – Culturele Biografie Vlaanderen, 2003, 74p.
- COSTERS (Nele) en VAN DE CRAEN (Piet), *Schrijf eens een tekst ... in een museum*, Brussel, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2001, 40p.
- KNISPEL (Karen), *Zakelijke communicatie. Schriftelijk*, Amsterdam, Pearson Education, 2008, 362p.
- PAREDAENS (Annelies), *Uit in print*, presentatie CultuurNet Vlaanderen, 23 oktober 2008, www.cultuurnet.be
- PERMENTIER (Ludo) en VAN DEN EYNDEN (Ludo), *Stijlboek*, Groot-Bijgaarden, De Standaard, 2008
- PRICKEN (Mario), *Creatieve communicatie. Ideeën en technieken achter de beste campagnes wereldwijd*, Amsterdam, BIS Publishers, 2005, 235p.
- RIJNJA (Guido) en DE WITTE (Vera), *De kracht van de boodschap. Opvallen, overkomen en overnemen*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2007, 100p.
- ROOMER (Joop), *Copywriting: effectieve reclameteksten*, Alphen aan den Rijn, Kluwer – Samson, 2000, 84p.
- s.n., *De beste taaltips. Een selectie uit het handboek Taaltips [onder redactie van Inez van Eijk]*, Alphen aan den Rijn, Samson, 2000, 454p.
- VAN COILLIE (Jan), *Klare taal. Efficiënt leren schrijven*, Leuven, Davidsfonds, 2006, 212p.
- VAN DER HORST (Peter), *Redactiewijzer. Praktische handleiding voor het taalkundig en typografisch verzorgen van teksten*, Den Haag – Antwerpen, Sdu Uitgevers – Standaard Uitgeverij, 2000, 205p.
- WINTERKAMP (Judith) en VAN DER KOLK (Paula), *Creatief taalgebruik in brieven en teksten*, Alphen aan den Rijn, Kluwer, 2003, 32p.

² Roel Daenen is coördinator van Erfgoeddag. Zie www.erfgoeddag.be.

Meer lezen, nuttige tips en info

- **Schrijfcursussen op maat** (van Creatief Schrijven vzw, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen, T 03 224 40 99, F 03 233 81 33, E info@creatiefschrijven.be, W www.creatiefschrijven.be)
- **Stijlgids:** zie www.schrijf.be (en klik vervolgens op 'Stijl' en dan op 'Is mijn schrijfstijl uniform?')
- **Taaltelefoon:** De Taaltelefoon is de taaladviesdienst van de Vlaamse overheid. De Taaltelefoon geeft voor het Nederlands advies over spelling, woordgebruik, grammatica, uitspraak, tekstconventies zoals titulatuur en adressering, formulering en stijl. U kunt de Taaltelefoon zowel telefonisch als online raadplegen. Zie: www.taaltelefoon.be of 078 15 20 25 (elke werkdag van 9 tot 12 uur en elke schoolwoensdag ook van 14 tot 16 uur).
- **Taaladvies:** <http://taaladvies.net/>
- **Woordenlijst Nederlandse Taal** – het 'Groene Boekje' online: <http://woordenlijst.org/>
- Nog meer nuttige taaltips van het taaladviesbureau Wablieft: http://www.wablieft.be/tekstadvies/files/20_Tips_van_Wablieft.pdf

De Damvallei, een bloeiend verhaal

In het kader van het thema van de heemdag 2008, de relatie tussen erfgoed en landschap, willen wij volgende publicatie in de kijker plaatsen: *De Damvallei, een bloeiend verhaal*.

"Op zoek gaan naar de eerste dagen van de Damvallei, leidt ons terug naar een ver verleden. Maar liefst 20 000 jaar geleden moeten we terug in de tijd. We schrijven de laatste IJstijd. Alles ligt er half ondergesneeuwd bij, rillend onder een gure barre noordwestenwind. De Schelde is onstuimiger en woester dan ooit en schuurde de contouren uit van een schitterend laagveen- en meersengebied: De Damvallei in wording..."

Met deze zinnen begint het kijk- en leesboek over de Damvallei. Meer dan 230 unieke foto's, prachtige reproducties van historische kaarten en beeldmateriaal, en beschrijvingen van cultuurhistorie en natuurwaarden, gebonden in een hard cover.

Vanaf 1 december 2008 kan je het boek thuis ontvangen door 20,00 EURO + 4,00 EURO portkosten over te schrijven op rekeningnummer

001-2484986-19 met vermelding 'De Damvallei een bloeiend verhaal'.

Om portkosten te vermijden kan je zelf afhalen (na bellen) bij: Miet en Louis Gevaert-De Groote, Izegrimhof 9, Destelbergen (09 228 73 58).

Het boek is een sluitstuk van het LIFE-project Damvallei en geniet de steun van de Europese Unie.

De teksten van de lezingen die gehouden werden op de heemdag 2008, zijn gepubliceerd in het vierde nummer van 2008 van *Ons Heem. Tijdschrift over lokaal erfgoed in Vlaanderen*:

- Jan Bastiaens, Onroerend erfgoed en natuur: een pleidooi voor samenwerking
- Johan Van Den Bosch, Nationaal Park Hoge Kempen. Erfgoed van nature!

Meer info: Heemkunde Vlaanderen vzw, info@heemkunde-vlaanderen.be, www.heemkunde-vlaanderen.be

DNA project oud hertogdom Brabant

Wie vroeg zich nooit af waar we eigenlijk vandaan komen? Velen zochten ijverig in de archieven naar hun voorouders. Daarbij stuitte ze op talrijke problemen en ze liepen uiteindelijk vast door ontbrekende gegevens. Nu komt de wetenschap hen ter hulp door de koppeling van genetica en genealogie. Deze zeer recente wetenschappelijke ontwikkeling kwam pas de laatste twee decennia op kruissnelheid.

Op initiatief van **VVF Provinciale afdeling Antwerpen** diende de genealogische koepel **Familiekunde Vlaanderen**, voorheen **SVVF**, bij de Vlaamse overheid een **DNA-project** in. Het project betreft in de eerste fase (2009), het **oude hertogdom Brabant**, dat wil zeggen inclusief Waals- en Noord-Brabant. In 2010-2011 breidt het onderzoek zich uit over het hele land, Frans-Vlaanderen en het Groothertogdom Luxemburg. Verschillende erfgoedverenigingen zoals Heemkunde Vlaanderen vzw steunen het project.

Waarover gaat het precies?

Waar het **niet** om gaat is DNA-onderzoek voor medische doeleinden. Dit onderzoek richt zich uitsluitend op het Y-geslachtschromosoom van de man die niets te maken heeft met uw fysieke en psychische eigenschappen, maar de **archiefdrager** van uw voorouderlijn is.

Wat is het concrete doel van dit project ?

1. Het **promoten** van DNA-onderzoek, gekoppeld aan genealogisch onderzoek.
2. Onze jarenlange genealogische **expertise** toepassen op het DNA-onderzoek.
3. Uitvoeren van diepgaand genetisch-genealogisch onderzoek op **37 markers** met 500 personen in 2009.
4. Het kenbaar maken van het **nut** van genetisch onderzoek voor het genealogisch, het historisch, het heemkundig en het wetenschappelijk onderzoek.
5. In bijkomende orde, deelnemen aan het *internationale Genographic Project* met 200 personen in 2009 en evenveel in 2010, telkens de helft Nederlands- en Franstaligen.
6. Het bestuderen van de resultaten voor het grondgebied van het **oude hertogdom Brabant**, d.w.z. inclusief Waals-Brabant en de Nederlandse provincie Noord-Brabant.
7. Het bestuderen van het ontstaan, de precieze locatie en de evolutie van de **taalgrens**.
8. Het **publiceren** van de individuele en collectieve resultaten in boekvorm en op cd-rom.

9. Het opmaken van een **website** en een eigen **databank**, die enkel toegankelijk is voor de deelnemers met een persoonlijke toegangscode om hun persoonlijke gegevens en die van de andere projectdeelnemers te kunnen inzien.

10. In een **tweede fase** (in 2010-2011) het onderzoek uitbreiden naar de rest van het land, Frans-Vlaanderen en het Groothertogdom Luxemburg, inclusief het bestuderen van de resultaten voor het oude graafschap Vlaanderen en de andere historische entiteiten van het Ancien Régime (opgedoekt na de Franse revolutie, in onze streken vanaf 1795).

Wat heeft genealogie te maken met genetisch dna-onderzoek? Ieder mens heeft een unieke genetische samenstelling. DNA-onderzoek vertrekt van het *mannelijk Y-geslachtschromosoom* dat van vader op zoon vererft, waarbij **mutaties** kunnen optreden. Door deze te vergelijken met reeds bekende, bepaalt men de **haplogroep** waarmee men de migraties van bevolkingsgroepen in kaart brengt. Het standaardonderzoek gebeurt op 12 merkers, o.m. in het wereldwijde *Genographic Project* van **dr. Spencer Wells**. **Wat hebben genealogen daar nu aan?** Het standaardonderzoek levert onvoldoende gegevens op voor genealogen. Daarom verkozen wij een gedetailleerde studie op **37** merkers door het *Centrum voor Menselijke Erfelijkheid van de K.U.Leuven* (professoren Cassiman en Decorte). In ons project wordt niet alleen de **paternele** (vaderlijke) lijn onderzocht, maar ook de verwantschap met andere gelijknamige families. Met 37 merkers kan men met een grotere zekerheid een gemeenschappelijke voorouder bepalen binnen 8 à 10 generaties, wat de meeste genealogen kunnen overbruggen.

Is dit duur? Wij bieden u dit project aan de **sterk verminderde prijs** van **80 euro** aan. Ter vergelijking: de normale prijs van K.U.Leuven voor dit onderzoek bedraagt 150 euro; een recent Nederlands onderzoek op slechts 17 merkers kostte 155 euro, Amerikaanse en Britse prijzen variëren van 160 tot bijna 200 euro. Ons project biedt bovendien een uitgebreide analyse en gegarandeerde feedback. Vermits uw DNA-resultaat hetzelfde is voor uw kinderen, broers, zussen, neven en nichten van de mannelijke voorouderlijn, kan u misschien de kosten delen.

Hoe zit het met mijn privacy? Dit DNA-onderzoek betreft **uitsluitend** de (genealogisch relevante) **niet-coederende** genetische component en dient geenszins als basis voor medisch geïnspireerde onderzoeken. De la-

boratoria van de K.U.Leuven en de universiteit van Barcelona **garanderen** dit uitdrukkelijk. Alle voorwaarden, schriftelijk vastgelegd bij de inschrijving en bij de staalafname, moet de deelnemer ondertekenen voor akkoord. Een **gemengde commissie** van Familiekunde Vlaanderen en van de wetenschappelijke staf van het Centrum waakt over de ethische en wetenschappelijke aspecten van het onderzoek. Wij registreren de projectdatabank bij de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer. Voor de publicaties kiest de deelnemer vrij de probant van zijn stamreeks (hijzelf, vader, groot- of overgrootvader).

Beschrijving van het 37-merkersproject:

Het DNA-project wordt gespreid over **twee fasen**: in 2009 met 500 stalen en in 2010-2011 met 750 stalen. In totaal dus 1.250 stalen waarvan 1.000 uit België, 110 uit het Nederlandse Noord-Brabant, 90 uit Frans-Vlaanderen (eertijds deel van het graafschap Vlaanderen) en 50 uit het Groothertogdom Luxemburg. Verdeling voor België: Vlaanderen - Wallonië: 66 % - 33 %.

Fase 1: februari – december 2009: verdeling per provincie:

Antwerpen: 200

Vlaams-Brabant: 140

Waals-Brabant: 50

Noord-Brabant (NL): 110

Totaal België: 390

Totaal fase 1: 500

Fase 2: januari – december 2010 (of 2011):

Limburg: 100

Oost-Vlaanderen: 110

West-Vlaanderen: 120

Henegouwen: 80

Luik: 90 Namen: 70

Luxemburg: 40

Frans-Vlaanderen: 90

Groothertogdom Luxemburg: 50

Totaal België: 610

Totaal fase 2: 750

Beschrijving van het Genographic Project:

Dr. Spencer Wells startte dit in de V.S. op om de migratiestromen vanuit de bakermat Afrika op wereldschaal te bestuderen. De Europese coördinatie gebeurt in Barcelona en Leuven staat in voor België. Via **mitochondriaal DNA** (mtDNA) dat enkel via de moeder vererft, kan men de **maternale** lijn bestuderen. In België zoekt het **Genographic Project** 400 DNA-stalen (200 Vlaamse en 200 Waalse) van **niet-verwante personen**. In tegenstelling

tot het 37-merkerproject dat over 2009-2010 loopt, kan het Genographic Project volledig uitgevoerd worden in 2009 voor alle provincies. Het 37-merkeronderzoek van deze deelnemers gaat automatisch door in 2010 zonder nieuwe inschrijving. Deelname aan dit projectonderdeel stelt strikte voorwaarden:

- de laatste 300 à 400 jaar geen gemeenschappelijke mannelijke voorouder hebben
- een kwartierstaat (bij voorkeur) of een stamreeks indienen die minstens **tot ca. 1650** teruggaat
- voorouders hebben die verschillende eeuwen in **dezelfde regio** woonden.

Geografische spreiding voor Genographic Project in België:

Antwerpen: 80

Vlaams-Brabant: 56

Waals-Brabant: 20

Limburg: 40

Oost-Vlaanderen: 44

West-Vlaanderen: 48

Henegouwen: 32

Luik: 36

Namen: 28 (

Belgisch) Luxemburg: 16

Wat wordt er gepubliceerd? Alle resultaten van alle deelnemers, concreet hun **haplotype** (dit is de individuele Y-STR-merkerreeks), **haplogroep** (de groep waartoe het haplotype behoort) en hun stamreeks (vanaf de gekozen probant):

- **in boekvorm:** oplage van (minimum) 500 exemplaren (mogelijk meerdere delen nodig)
- bij elk boek wordt een gratis **cd-rom** met de resultaten bijgevoegd
- **mits voorinschrijving:** hebben de projectdeelnemers recht op een prijsvermindering
- laattijdige resultaten kunnen in het tijdschrift **Vlaamse Stam** gepubliceerd worden.

Bovendien nemen we alle resultaten op in onze database die de deelnemers met hun individuele persoonscode kunnen raadplegen. Voor het historisch onderzoek en de wetenschappelijke publicaties worden de resultaten naamloos per provincie of regio geïntegreerd.

Voorwaarden om mee te doen aan het dna-project 2009:

- **mannelijk** en **meerderjarige** zijn
- aantonen dat de familie in mannelijke lijn, de jongste generaties uitgezonderd, in dezelfde regio van het oude hertogdom Brabant woonde;
- een **kwartierstaat of stamreeks** indienen die terug-

gaat **tot vóór 1800** (als gedcom-bestand);

- akkoord gaan met de publicatie van zijn gegevens (boek, cd-rom, database), met vrije keuze van de probant, d.w.z. de startpersoon;
- minstens **één maand** vóór de gekozen staalafnamedag een inschrijvingsformulier invullen en ondertekenen en binnen de acht dagen 80 euro betalen.

Hoe neemt men een dergelijke dna-test af? De kits bevatten twee borsteltjes waarmee men in de mond achtereenvolgens links en rechts gedurende 15 seconden wat wangslimvlies afschraapt. Dit is volkomen pijnloos en duurt nauwelijks een minuut. De deelnemer mag één uur vóór de test niet meer eten noch drinken.

Hoe kan ik inschrijven? Het **inschrijvingsformulier** kan u downloaden van de tweetalige website www.brabant-dna.org. Deze biedt algemene informatie over het DNA-onderzoek, de beschrijving van het project, een helpdesk (info@brabant-dna.org) en de privacybepalingen. Ook de contactadressen van de afdelingscoördinatoren, de procedure van inschrijving, de controle van de ingediende dossiers, het verloop van de staalafname en de verdere ontwikkelingen van het project worden uitvoerig toegelicht op de website.

U kan ook terecht bij VVF-afdelingen en heemkundige kringen. Nederlandse en Waalse deelnemers kloppen aan bij de Noord-Brabantse NGV en bij Géniwal. Wie niet over internet beschikt, kan bij hen ook de nodige inlichtingen en een gedrukt exemplaar van het inschrijvingsformulier bekomen.

Er worden 1 à 2 informatievergaderingen gepland per provincie. De data en plaatsen worden via de website meegedeeld, evenals deze van de staalafnamedagen.

De start van het project heeft plaats op **zondag 15 februari 2009** tijdens de **Zuid-Brabantdag** te Malle in het Provinciaal Vormingscentrum. Daar gebeuren de eerste staalafnamen en later ook tijdens de via de website aangekondigde **regionale staalafnamedagen per provincie**.

*Marc Van den Cloodt, ondervoorzitter VVF nationaal
voorzitter VVF Provinciale Afdeling Antwerpen
voorzitter VVF Regionale Afdeling Kempen*

Hoe kunnen de heemkundige en genealogische verenigingen bijdragen aan het project?

- het project kenbaar maken en promoten bij hun leden
- hun genealogisch actieve leden de projectdeelname aanraden
- de inschrijvingsformulieren aanvaarden, nakijken op volledigheid, ze nummeren en de inschrijvingen noteren op de overzichtslijst
- actief leden opzoeken en motiveren van families uit hun werkgebied die daar al verscheidene eeuwen wonen (kandidaten voor Genographic Project)
- hun leden bijstaan bij het opmaken van hun kwartierstaat of stamreeks; indien dit niet mogelijk is, hen doorverwijzen naar de regionale VVF-afdeling in hun streek
- nazien of de ingediende kwartierstaat of stamreeks aan de voorwaarden voldoet
- het overzichtsdokument mailen naar de VVF-afdelingscoördinator van hun regio